
RECENZJE

„Studia Pastoralne” 2009, nr 5, s. 355–388

Janusz Zawadka MIC, *Kardinal Carlo Maria Martini – Bischof von Mailand. Ein Pastoralkonzept auf biblischem Fundament*, Bernardus-Verlag, Augsburg 2007, ss. 384.

Postać kard. Carla Marii Martiniego, emerytowanego arcybiskupa Mediolanu (1979–2002), budzi żywe zainteresowanie. Jego autorytet i osobowość, sława jednego z najbardziej znanych i czytanych biblistów włoskich, często bardzo oryginalne i śmiałe wypowiedzi na różne tematy społeczno-kulturowe sprawiają, że nie brak autorów, którzy poddają analizie jego teksty i koncepcje teologiczno-pastoralne. Kolejnej takiej próby podjął się kapłan zgromadzenia księży marianów Janusz Zawadka MIC w swojej pracy pt. *Kardynał Carlo Maria Martini – biskup Mediolanu. Koncept pastoralny na biblijnym fundamencie*. Publikacja jest rozprawą doktorską napisaną pod kierunkiem prof. dra Gregora Wursta na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Augsburgu.

Janusz Zawadka ukończył studia teologiczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1983–1989). Świecenia kapłańskie przyjął 24 czerwca 1989 roku w Warszawie. Później pracował w duszpasterstwie w Elblągu oraz w latach 1993–1996 w Niemczech (duszpasterstwo polonijne). W latach 1996–1997 kontynuował studium misjologiczne na Papieskim Uniwersytecie Urbaniana w Rzymie, a w latach 1997–2000 podjął działalność w centrum „Divine Mercy” w Wielkiej Brytanii. Działalność pastoralną kontynuował za granicą we Włoszech (Rzym, Mediolan). Kolejny okres studiów specjalistycznych rozpoczął na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Augsburgu (lata 2003–2007), zwieńczone wspomnianą obroną doktorską z teologii pastoralnej. Obecnie pracuje w ośrodku rekolekcyjnym w Sulejówku.

Przedmiotem analizy i krytycznej oceny w jego pracy jest koncepcja pastoralna kard. Carla Marii Martiniego. Autor poszukuje źródeł inspiracji tej dynamicznej propozycji pastoralnej. Na całość pracy złożyły się wprowadzenie, pięć rozdziałów, zakończenie, wykaz skrótów i bibliografia.

Rozdział pierwszy przedstawia krótką biografię Carla Marii Martiniego z uwzględnieniem jego formacji intelektualnej i duchowej. W ten sposób

nakreślono teologiczny profil z uwzględnieniem formacji biblijnej kardynała jako naukowca oraz odniesiono się do pastoralnej koncepcji duszpasterskiej opartej na fundamencie biblijnym.

W kolejnych rozdziałach zostały omówione kierunki i wyzwania, które wpłynęły na ukształtowanie się programu duszpasterskiego (rozdział 2); dalej odwaga dialogu (rozdział 3); służba słowu (rozdział 4) i działalność społeczno-charytatywna (rozdział 5).

Autor podkreśla, że ocena aktualnej sytuacji stanu wiary w diecezji ambrożyjańskiej nie wywodziła się u Carla Marii Martiniego z lektury książek czy też z zaawansowanych idei teologicznych, tylko z konkretnej obserwacji tamtejszego społeczeństwa i wiernych Kościoła ambrożyjańskiego. Kardynał, wychodząc od Biblii, szuka punktów stycznych umożliwiających dialog Kościoła ze światem zsekularyzowanym. Za punkt wyjścia posłużyło mu trojaki pytanie: o obraz Boga, człowieka i Kościoła w świecie współczesnym. Z tej perspektywy opowiadał się za wieloaspektowym dialogiem: dialogiem z niewierzącymi, z prominentnymi przedstawicielami laickiego społeczeństwa, dialogiem z mass mediami, jak i dialogiem międzyreligijnym z judaizmem czy islamem. Na fundamencie biblijnym dyskutował o problemach społecznych, kulturowych i duszpasterskich. Punktem ciężkości jego pastoralnej działalności okazała się metoda *lectio divina*, według której powstało biblijnie zorientowane duszpasterstwo młodzieży (Szkoła Słowa Bożego) i dorosłych (Grupy Słuchania). Kard. Martini rozumiał swoją posługę nie tylko jako głoszenie Ewangelii i sprawowanie liturgii, lecz przede wszystkim jako pomoc bliźniemu (diakonia). Szeroko pojętą działalność charytatywną rozumiał jako walkę o godność tych, którzy w następstwie różnych okoliczności zostali zepchnięci na margines życia społecznego. Do takich ludzi zaliczył: emerytów i rencistów, chorych na AIDS, narkomanów, migrantów, niepełnosprawnych i więźniów w zakładach karnych.

Przedstawiona rozprawa nakreśliła udokumentowane kontury koncepcji duszpasterskiej kard. Carla Marii Martiniego jako jednego z posoborowych biskupów, który inspirację do swojej działalności znalazł w Piśmie Świętym.

Trzeba zaznaczyć, że praca ks. Janusza Zawadki odznacza się metodologiczną poprawnością. Chociaż sam tytuł budzi pewne wątpliwości: *Kardynał Carlo Maria Martini – biskup Mediolanu. Koncept pastoralny na biblijnym fundamencie*. Rodzi się bowiem pytanie: czy autor pisze rozprawę biograficzną o kardynale Martinim, czy też rozprawę naukową o jego koncepcji pastoralnej?

Konstrukcja pracy, jak to wynika z przedstawionej struktury, jest logiczna i spójna. Rozłożenie tematów poszczególnych rozdziałów jest dość oczywiste, gdyż uwarunkowane źródłami i zastosowaną metodą. Nietrudno też dostrzec, że twierdzenia i wnioski zawsze uwiarygodnione są rzetelnym cytowaniem źródeł i opracowań pomocniczych, które dowodzą erudycji autora. Ponadto różnorodność tematyczna analizowanych wypowiedzi, związki problematyki pastoralnej z innymi dziedzinami, wymagały dogłębnej i szerokiej wiedzy teologicznej, pastoralnej i biblijnej.

Szczególnym walorem omawianej pracy są ponadto staranny język i styl. Podobnie wysoką ocenę należy przyznać wydawcy za opracowanie redakcyjne, graficzne i estetyczne niniejszej rozprawy.

Studium ks. dra Zawadki oparte jest na bogatej literaturze. W należyтым stopniu wykorzystuje materiał źródłowy, a pozostałe pozycje sprzyjają prowadzeniu dogłębnych analiz. Autor stwierdza, że napisano sporo na temat koncepcji teologiczno-pastoralnej kard. Martiniego. Przywołuje opracowania z różnych krajów: od Włoch po Nepal (s. XI–XII). Pomija jednak kilka ważnych publikacji naukowych; np. A. Orczyk, *Gli aspetti dottrinali, pastorali e spirituali per la formazione del clero negli scritti del Card. Carlo Maria Martini dal 1980 al 1990*, Università Pontificia Salesiana, Roma 1992/93; *La Parola di Dio cresceva (At 12,24). Scritti in onore di Carlo Maria Martini nel suo 70. Compleanno*, red. R. Fabris, („Supplementi alla Rivista Biblica” 33), EDB, Bologna 1998; M. Gilbert, *L’opera esegetica di Mons. C.M. Martini*, „La Civiltà Cattolica” 132,1 (1981), s. 462–469; M. Giuliani, *Il Cardinale Martini e la Cattedra dei non-credenti*, „Humanitas” 48 (1993), s. 829–841; F. Parrenchio, *La Scuola della Parola del Card. Martini*, „Note di Pastorele Giovanile” 7 (1993), s. 55–73; P. Sartor, *Martini: l’avventura del predicare*, Centro Ambrosiano, Milano 2005. A ponadto pracę, o podobnym charakterze, opublikowaną w serii wydawniczej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego „Opolska Biblioteka Teologiczna”, autorstwa J. Kochela, *Katecheza ewangelizacyjna w nauczaniu pastoralnym Carlo Maria kard. Martiniego*, Opole 1999.

Nie można pominąć pracowitości autora widocznej w rozprawie i dokładności w stosowaniu zapisów bibliograficznych. Drobne potknięcia w tym zakresie są nie do uniknięcia w tak obszernej pracy. Warto natomiast polecić ją współczesnym włodarzom kościołów lokalnych, dyrektorom wydziałów duszpasterskich, proboszczom wspólnot parafialnych i wszystkim wiernym, którym leży na sercu dobro Kościoła.

Jako katolicy – przypomina kard. Carlo Maria Martini – wierzymy, że Kościół jest obecny w sposób widzialny we wszystkich diecezjach będących w komunii z sobą i z papieżem. Wynika stąd jego obecność w każdej, nawet najmniejszej części Kościoła. Każdy może więc powiedzieć: w mojej parafii obecny jest Kościół, ponieważ również ona jest częścią Kościoła na całej ziemi, również w niej jest pełnia darów Chrystusa (wiara, sakramenty, urząd kapłański), również ona, w komunii z biskupem i papieżem, jest otwarta na wszystkich (por. *Kościół – jak lepiej go rozumieć*, Verbinum, Warszawa 1997, s. 39 n.).

Ks. Jan Kochel